

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-34>

УДК 338.2:330.341

«ЗЕЛЕНИЙ КУРС»: ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

THE GREEN COURSE: POTENTIAL OPPORTUNITIES AND THREATS FOR THE NATIONAL ECONOMY

Фісуненко Павло Анатолійовичдоктор економічних наук, доцент, декан, професор кафедри,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1339-5860>**Шевцова Світлана Анатоліївна**кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3177-5397>**Fisunenکو Pavlo, Shevtsova Svitlana**

Prydniprovskа State Academy of Civil Engineering and Architecture

У статті проведено критичну оцінку сучасних викликів процесу реалізації «зеленого курсу» держав Європи, проаналізовано можливості їх інтерпретації в національній економічній системі з урахуванням факторів впливу повномасштабного воєнного вторгнення на територію держави. Акцентовано увагу на сучасних проблемах забезпечення економічних перетворень інноваційних стратегічних векторів реалізації процесу забезпечення формування «зеленого курсу» в умовах глобалізаційного контексту та воєнних дій, досліджено аспекти сучасних проблем становлення та прогресивного розвитку «зеленої» економіки в Україні. У матеріалах наукового дослідження висвітлено результати аналізу впливу «зеленого курсу» держав Європи на зовнішню політику України у 2024 році, сформовано спеціальний перелік основних трансформаційних перетворень в контексті становлення «зеленого курсу» економічної системи України із врахуванням впливу факторів оточуючого економічного середовища.

Ключові слова: «зелений» курс, євроінтеграція, стратегія, прогноз, аналіз, перспектива.

The article provides a critical assessment of modern challenges in the process of implementing the «green course» of European states, analyzes the possibilities of their interpretation in the national economic system, taking into account the factors of influence of a full-scale military invasion on the territory of the state. Attention is focused on modern problems of ensuring economic transformations of innovative strategic vectors for the implementation of the process of ensuring the formation of a «green course» in the context of globalization and military operations, aspects of modern problems of the formation and progressive development of the «green» economy in Ukraine are investigated. The «green course» of the national economic system is its fundamental task of conceptual transformations in the context of differentiation of possible risks and threats of a globalization nature. A modern critical analysis of the approaches of the countries of the world to the formation of strategic priorities for the formation and implementation of the «green course» demonstrates the absence of a single strategic vector of global development. For example, the international dimension of Europe's «green course» demonstrates the presence of serious foreign economic challenges, overcoming which is the main goal of the «green» economy of European states in the period up to 2050. In the materials of the scientific research, the results of the analysis of the influence of the «green course» of the European states on the foreign policy of Ukraine in 2024 are highlighted, a special list of the main transformational transformations in the context of the formation of the «green course» of the economic system of Ukraine, taking into account the influence of the factors of the surrounding economic environment, was formed. Ensuring the sustainable development of the national economic system is possible thanks to focusing on the priority trends of innovation and transformational shifts. Therefore, the «green» economy forms new potential opportunities for ensuring progressive transformations in the national economic system. Military actions on the territory of Ukraine are taking place for the second year in a row, which causes significant damage not only to the states infrastructure, but also to its environment. At the same time, one of the fundamental aspects of ensuring Ukraine's integration into the European Union is the implementation of norms and European principles of sustainable economic development through the prism of the «green» economy. Therefore, the question of determining strategic priorities, potential opportunities and the degree of influence of risks and threats is conceptual in the context of economic changes in Ukraine.

Key words: «green» course, European integration, strategy, forecast, analysis, perspective.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку національної економічної системи є можливим завдяки фокусуванню на пріоритетних трендах інноватики та трансформаційних зрушень. Відтак, «зелена» економіка формує нові потенційні можливості для забезпечення прогресивних перетворень у національній економічній системі. Воєнні дії на території України відбуваються другий рік поспіль, що завдає суттєвих збитків не лише для інфраструктури держави, а й для її навколишнього середовища. При цьому, одним із основоположних аспектів забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу є втілення норм та європейських принципів сталого економічного розвитку крізь призму «зеленої» економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики розвитку «зеленого» курсу в Україні опікувалось багато науковців, зокрема: Білокінна І. Д., Дима В. В., Андрусевич Н. А., Даценко О. Ф., Стрілець Р. А. [1; 3; 4; 6; 7]. Проте, розкриттям сутності даного питання, в контексті повномасштабного воєнного вторгнення на територію України, у роботах як вітчизняних, так і закордонних науковців, – не представлено.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання визначення стратегічних пріоритетів, потенційних можливостей та ступеню впливу ризиків і загроз є концептуальним у контексті економічних зрушень в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз потенційних можливостей та загроз становлення «зеленого курсу» національної економічної системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Зелений курс» національної економічної системи є її основоположним завданням концептуальних трансформаційних перетворень в контексті диференціації можливих ризиків та загроз глобалізаційного характеру. Сучасний критичний аналіз підходів держав світу до формування стратегічних пріоритетів становлення та впровадження «зеленого курсу» демонструє відсутність єдиного стратегічного вектору глобального розвитку. Наприклад, міжнародний вимір «зеленого курсу» Європи демонструє наявність серйозних зовнішньоекономічних викликів, подолання яких є основною ціллю «зеленої» економіки держав Європи у період до 2050 року [9].

Основними серед реальних викликів держав Європи, в контексті запровадження та

реалізації «зеленого курсу» у 2024 році, є наступні (рис. 1).

Представлені на рис. 1 виклики процесу реалізації «зеленого курсу» держав Європи ускладнюють трансформаційні економічні перетворення та диверсифікацію ступеню впливу загроз у середньо- та довгостроковій перспективах.

Аналіз впливу «зеленого курсу» держав Європи на зовнішню політику України, особливо в контексті воєнних дій на її території, необхідно проводити враховуючі певні акценти (рис. 2).

В контексті відповідних перетворень перед Україною постають інноваційні стратегічні вектори реалізації процесу забезпечення формування «зеленого курсу» в умовах повномасштабного воєнного вторгнення, а саме:

З метою забезпечення мінімізації економічних витрат створити кластери формування «зеленого курсу» із сусідніми державами;

Провести трансформаційні перетворення системи захисту національної економіки з метою нівелювання ступеню впливу на неї зовнішньоекономічних загроз у довгостроковій перспективі.

Таким чином, необхідність утворення кластерів формування «зеленого курсу» із сусідніми державами Європи створює передумови для поглибленого аналізу потенційних ризиків та загроз.

За результатами аналізу інформації на рис. 2, констатуємо неухильні трансформаційні перетворення національної економічної системи в контексті становлення «зеленого курсу». Проаналізуємо детальніше результати впливу «зеленого курсу» держав Європи на зовнішню політику України.

Пункт 1. «Інтегровані плани з енергетики та клімату держав Європи». Відповідна складова означеного аналізу характеризує необхідності потенційної оцінки можливих ризиків зовнішньоекономічної діяльності України у контексті відсутності інтегрованих планів з енергетики та клімату держав Європи при укладанні договорів про партнерство. Для досягнення високого сукупного ефекту впровадження «зеленого курсу» у національну економічну систему необхідним є розуміння стратегічних довгострокових цілей держав-партнерів з метою забезпечення синергетичного ефекту співпраці.

Пункт 2. «Прикордонний вуглецевий податок вирівнювання». Механізм прикордонного вуглецевого коригування (Carbon Border Adjustment Mechanism – CBAM) є інновацій-

Рис. 1. Сучасні виклики процесу реалізації «зеленого курсу» держав Європи, 2024 р.

Джерело: проаналізовано та узагальнено авторами на основі [5]

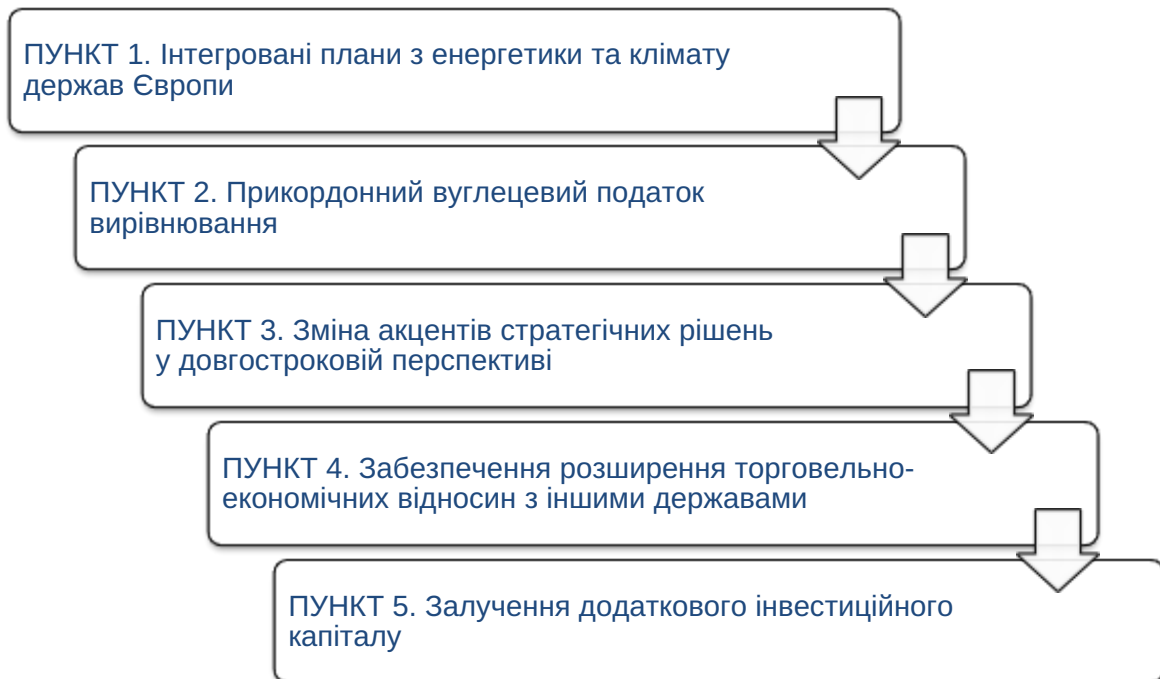

Рис. 2. Аналіз впливу «зеленого курсу» держав Європи на зовнішню політику України, 2024 р.

Джерело: власна розробка авторів

ним інструментом податкового регулювання у міжнародній діяльності для досягнення кліматичних цілей. Створення відповідного інструменту викликано необхідністю зменшення викидів парникових газів в оточуюче середовище. Відтак, ціна, що формується європейською системою торгівлі викидами, за шкідливі викиди парникових газів в атмосферу у 2023 р. складала діапазон від 68 до 104 євро за тону [5; 8]. Отже, собівартість продукції, що виготовляється підприємствами, розташованими на території Європейського Союзу, – значно більше, ніж тими, що розташовані у державах із відсутньою системою регулювання викидів парникових газів. Дана тенденція ускладнює регулювання викидів парникових газів і унеможливорює моніторинг. Основна ідея відповідного інструменту СВМ полягає у тому, що усі експортери товарів мають сплачувати співмірну з компаніями Європейського Союзу плату за викиди парникових газів. СВМ застосовується до п'яти груп товарів, а саме: продукція чорної металургії, алюмінію, виготовлення добрив, цементу, видобуток електроенергії. Відповідні зміни зумовлюють ускладнення реалізації продукції, що виготовляється за означеними групами в Україні. Тобто, вартість кінцевої продукції буде суттєво зростати, що призводить до фактичної відсутності можливості конкурувати на міжнародному ринку.

Пункт 3. «Зміна акцентів стратегічних рішень у довгостроковій перспективі». Необхідність забезпечення трансформаційних перетворень системи захисту національної економіки направлена на переформатування стратегічних векторів розвитку у довгостроковій перспективі, акцентуючи увагу на зростанні рівня конкурентоспроможності економічної системи за рахунок внутрішнього ринку.

Пункт 4. «Забезпечення розширення спектру торговельно-економічних відносин з іншими державами». У даному контексті першочерговим завданням має стати створення «дорожньої карти» торговельно-економічних відносин між Україною та іншими державами Європи з метою нівелювання ступеню впливу реальних та потенційних зовнішньоекономічних ризиків у довгостроковій перспективі.

Пункт 5. «Залучення додаткового інвестиційного капіталу». Відповідний складовий елемент впливу «зеленого курсу» держав Європи на зовнішню політику України вимагає структурних рішень в контексті запровадження та реалізації інвестиційних проєктів та програм державного рівня у середньо- та довгостро-

ковій перспективі з метою залучення більшої кількості потенційних інвестицій у пріоритетні сфери економічної системи держави.

Таким чином, ґрунтуючись на основних постулатах становлення «зеленого курсу» держав Європи в Україні констатуємо, що державна політика у сфері забезпечення трансформаційних перетворень «зеленого курсу» відіграє основоположну роль у формуванні стратегічних пріоритетів сталого розвитку національної економічної системи. Однак, на сьогоднішній день, повномасштабне воєнне вторгнення на територію України є найбільшою проблемою реалізації «зеленого курсу», оскільки станом на кінець 2023 року воєнні дії завдали збитків навколишньому середовищу України сукупно на суму більше 46 млрд. євро [2].

Наразі під загрозою знищення перебувають мільйони гектарів природних заповідників, національних парків та музеїв. Особливої руйнації зазнала система інженерної інфраструктури, що негативно впливає на процес відновлення оточуючого середовища підвищуючи ступінь ризику екологічної катастрофи. Крім того, групу особливо небезпечних ризиків формують вибухи боєприпасів, що призводять до створення кислотних дощів по всій території країни, а, отже, – суттєвого зростання рівня онкологічних захворювань [4]. Додатковий фактор ризику відтворюють пожежі, що виникають внаслідок вигорання нафтопродуктів на окупованих територіях держави. Наприклад, станом на грудень 2023 р. на окупованих територіях опинилось більше 3,5 млн. га лісів [5; 6]. Пожежі суттєво руйнують ґрунт, що унеможливорює його використання для сільськогосподарських потреб на період від 150 – до 250 років. Загальна шкода від забруднення ґрунтів, за оцінкою Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України станом на січень 2024 р. складає 176 млрд. грн. [8; 10].

Основні перспективи можливих трансформаційних перетворень в контексті становлення «зеленого курсу» в національній економічній системі полягають у наступному (рис. 3).

Парадигма трансформаційних перетворень в контексті становлення «зеленого курсу» економічної системи України потребує постійної видозміни з метою адаптування до принципово нових векторів сталого економічного розвитку. У процесі таких видозмін ключовим є розуміння комплексності та всеохоплюючого характеру трансформаційних перетворень макроекономічного рівня.

Рис. 3. Перелік основних трансформаційних перетворень в контексті становлення «зеленого курсу» економічної системи України

Джерело: власна розробка авторів

«Зелений курс» в Україні, в контексті переконання стратегічних векторів економічного розвитку, має ряд особливостей як позитивного, так і негативного впливу. Однак, пошук інструментарію та механізмів пристосування до впливу відповідних зовнішньоекономічних ризиків та забезпечення функціонування системи швидкого прийняття управлінських рішень різних рівнів, – є основоположними факторами трансформаційних економічних перетворень та вектором «зеленого курсу».

Висновки. Парадигма концептуальних перетворень світової спільноти й акцентів забезпечення прогресивних трансформацій-

них зрушень «зеленої» економіки зумовлює необхідність всеохоплюючого аналізу означеної проблематики в контексті забезпечення високого рівня євроінтеграційних процесів в Україні. Відтак, необхідним є створення механізму комплексного забезпечення питання становлення «зеленого» курсу в Україні.

Перспективою подальших наукових розвідок є дослідження питання забезпечення становлення «зеленого» курсу у інших державах світу, зокрема, – Сполучених Штатах Америки, країнах Азії та Африки, – з метою виявлення потенційних можливостей та інструментарію застосування їх досвіду та його імплементації в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білокінна І.Д. Формування інституційного механізму становлення «зеленої економіки» в аграрній сфері : дис. канд. екон. наук : 08.00.03 / Вінницький національний аграрний університет. Вінниця, 2021. 249 с.
2. Alparslan, U., 2021: Turkey, Ukraine and Western Balkan countries compete for top spot in coal power air pollution in Europe. Ember. URL: <https://ember-climate.org/commentary/2021/05/25/coal-power-air-pollution/> (дата звернення: 02.03.2024).
3. Дима В. В. Фінансові інструменти стимулювання розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5–6. С. 182–187.

4. Андрусевич Н. А. «Одиниця» за довкілля: чому Україна провалилася у сфері, де ми вважали себе успішними. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/02/7/7155638/> (дата звернення: 09.03.2024).
5. Бойко О. Велика промислова екологізація або як здійснюють екомодернізацію підприємств у ЄС? *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/12/9/668987/> (дата звернення: 09.03.2024).
6. Даценко О. Ф. Економічні інструменти екологізації економіки України на шляху до ЄС. *Eurasian Academic Research Journal (multilanguage science journal)*. 2020. № 2(34). Р. 53–59. URL: <http://elar.khmnmu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9212> (дата звернення: 09.03.2024).
7. Стрілець Р. А. Війна – наслідки для екології та клімату. Дім. URL: <https://kanaldom.tv/vijnanaslidky-dlya-ekologiyi-ta-klimatu-intervyu-z-ministrom-zahystu-dovkillya-strilczem> (дата звернення: 09.03.2024).
8. Ralph Fuks. Green revolution. URL: <https://greenpost.ua/blogs/zelena-revolyuetsiya-ralfa-fyuksai7063> (дата звернення: 09.03.2024).
9. Законопроект «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» прийнято! Еко-бізнес. URL: <https://ecolog-ua.com/news/zakonoproekt-pro-osnovnizasady-strategiyu-derzhavnoyi-ekologichnoyi-polityku-ukrayiny-na> (дата звернення: 02.03.2024).
10. Програма «Екологізація економіки в країнах Східного партнерства»: Greening Economies in the European Union's Eastern Partnership Countries (EaP GREEN). Економіка та управління національним господарством. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. URL: http://ndei.me.gov.ua/pdf/EAP_GREEN.pdf (дата звернення: 28.02.2024).

REFERENCES:

1. Bilokinna I. D. (2021) *Formuvannia instytutsiinoho mekhanizmu stanovlennia «zelenoi ekonomiky» v ahrarnii sferi* [The formation of the institutional mechanism of the formation of the green economy in the agrarian sphere]: dys. kand. ekon. nauk: 08.00.03. Vinnytsia, 249 p. (in Ukrainian)
2. Alparslan, U. (2021). Turkey, Ukraine and Western Balkan countries compete for top spot in coal power air pollution in Europe. Ember. Available at: <https://ember-climate.org/commentary/2021/05/25/coal-power-air-pollution> (accessed March 02, 2024).
3. Дыма, В. (2020). Finansovi instrumenty stymulivannia rozvytku «zelenoi» ekonomiky v Ukraini [Financial instruments for stimulating the development of the green economy in Ukraine]. *Investyciji: praktyka ta dosvid*, vol. 5-6, pp. 182-187.
4. Andrusyevych, N. (2023). «Odynytsia» za dovkillia: chomu Ukraina provalylasia u sferi, de my vvazhaly sebe uspishnymy [One for the environment: why Ukraine failed in the area where we considered ourselves successful], *Yevropeiska Pravda*. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/02/7/7155638> (accessed March 09, 2024).
5. Boiko, O. (2020). Velyka promyslova ekolohizatsiia abo yak zdiisniuiut ekomodernizatsiiu pidpriemstv u YeS [Great industrial greening or how are eco-modernization of enterprises in the EU carried out?]. *Ekonomichna pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/12/9/668987/> (accessed March 09, 2024).
6. Datsenko, O. F. (2020). Ekonomichni instrumenty ekolohizatsii ekonomiky Ukrainy na shliakhu do YeS [Economic instruments of ecologization of Ukraine's economy on the way to the EU], *Eurasian Academic Research Journal (multilanguage science journal)*, vol. 2(34), pp. 53–59. Available at: <http://elar.khmnmu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9212> (accessed March 09, 2024).
7. Strilets, R. (2022). Viina – naslidky dlia ekolohii ta klimatu [War – consequences for ecology and climate], *Dim*. Available at: <https://kanaldom.tv/vijna-naslidky-dlya-ekologiyi-ta-klimatu-intervyu-z-ministrom-zahystu-dovkillya-strilczem> (accessed January 10, 2023).
8. Fuks, R. (2022). Zelena revoliutsiia [Green revolution]. Available at: <https://greenpost.ua/blogs/zelena-revolyuetsiya-ralfafyuksa-i7063> (accessed March 09, 2024).
9. Ekobiznes (2019). Zakonoproekt «Pro Osnovni zasady (stratehiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku» pryiniato! [The draft law "On the Basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period up to 2030" was adopted!]. Available at: <https://ecologua.com/news/zakonoproekt-pro-osnovni-zasady-strategiyu-derzhavnoyi-ekologichnoyi-polityku-ukrayiny-na> (accessed March 02, 2024).
10. Prohrama «Ekolohizatsiia ekonomiky v krainakh Skhidnoho partnerstva» [Greening Economies in the European Union's Eastern Partnership Countries (EaP GREEN)]. *Rezhym dostupu : Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 69. Available at: http://ndei.me.gov.ua/pdf/EAP_GREEN.pdf (accessed 28 February 2024).